

УДК 338.43:33.322-047

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2024-3.9>

Ліщинський А.М.

аспірант,

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто особливості інвестування в агропромисловий комплекс України, які визначаються специфікою цього сектору економіки, зокрема, врахуванням природно-кліматичних умов, сезонного характеру виробництва та високим рівнем ризиків. Особливу увагу приділено дослідженню впливу таких факторів, як кліматичні зміни та нестабільність агрометеорологічних умов, на процес інвестування, що визначає необхідність адаптації інвестиційних рішень до природних умов. Важливим аспектом також є сезонність аграрного виробництва, яка впливає на формування грошових потоків підприємств і потребує особливого підходу до планування інвестицій. Окрім цього, розглянуто ризики, пов'язані з нестабільністю ринкових цін на аграрну продукцію та коливаннями валютного курсу, які можуть суттєво впливати на інвестиційні процеси. Проаналізовано роль зовнішніх і внутрішніх джерел фінансування в розвитку аграрного сектору, зокрема, можливості залучення іноземних інвестицій та кредитування. Наведено основні принципи прийняття інвестиційних рішень, зокрема, орієнтація на довгострокові перспективи розвитку для забезпечення сталого розвитку. Висвітлено питання ефективного управління інвестиційними ризиками та важливість узгодження інвестиційних проєктів із стратегічними цілями підприємств, що сприятиме підвищенню їхньої конкурентоспроможності та фінансової стійкості.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, агропромислові підприємства, інвестиційні ресурси, ризики інвестування, інновації, фінансування, конкурентоспроможність.

FEATURES OF INVESTMENT ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Lishchynskiy Andrii

Private Higher Education Establishment "European University"

The article examines the key aspects of investing in the agro-industrial complex of Ukraine, which are determined by the features of this strategically important sector of the economy. Considerable attention is paid to taking into account the natural and climatic conditions that determine the specifics of agricultural production, in particular, the dependence on seasonality and the increased level of risks. The influence of such factors as climate changes and the instability of agrometeorological conditions, which requires adaptation of investment strategies to changing natural conditions, is analyzed in detail. This aspect is particularly relevant for agro-industrial enterprises, as it affects the volume of production, price formation and return on investment. An important component of the study is consideration of the seasonal nature of agricultural production, which significantly affects the cyclicity of cash flows of agro-industrial enterprises. This requires a special approach to investment planning that ensures continuity of funding throughout the year, even during periods when products are not sold. The article also discusses the risks associated with fluctuations in market prices for agricultural products, dependence on external factors, such as exchange rates and instability in global markets. These factors can significantly affect investment processes and require additional measures to minimize risks. The role of external and internal sources of financing in the development of the agricultural sector of Ukraine is separately analyzed. The possibilities of attracting foreign investments, participation in international financial programs, as well as the importance of state support in the form of subsidies and preferential lending are considered. The main principles of investment decision-making are determined, including orientation to the long-term prospects of the development of enterprises, consideration of environmental aspects to ensure sustainable development, as well as the need for comprehensive management of investment risks. Particular attention is paid to the importance of aligning investment projects with the long-term strategic goals of agro-industrial enterprises, which will contribute to strengthening their competitiveness, increasing resistance to external risks and ensuring financial stability in the long term.

Keywords: investment activity, agro-industrial enterprises, investment resources, investment risks, innovations, financing, competitiveness.

Постановка проблеми. За сучасних умов глобалізації та інтенсивного розвитку аграрного сектору інвестиційна діяльність агропромислових підприємств відіграє важливу роль у забезпеченні їхньої конкурентоспроможності та сталості розвитку. Однак, для ефективного залучення та управління інвестиційними процесами ці підприємства зустрічаються з численними викликами, що спричинені нестабільністю економічного середовища, змінами законодавчої бази, кліматичними ризиками та обмеженістю ресурсів.

Проблема інвестування в агропромислові підприємства потребує особливої уваги, оскільки їхній розвиток залежить від масштабних капіталовкладень у технології, інфраструктуру та інноваційні рішення, що підвищують продуктивність і екологічну стійкість виробництва. У той же час, специфічні особливості агропромислового сектору, такі як сезонність, природні ризики та залежність від світових ринкових цін, створюють додаткові бар'єри для залучення інвестицій.

Недостатнє дослідження ефективних механізмів і стратегій інвестування в агропромислові підприємства ускладнює процес адаптації до сучасних викликів. З огляду на це, виникає необхідність глибшого аналізу особливостей інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі, визначення пріоритетних напрямів та розробки дієвих моделей інвестиційного менеджменту, які здатні забезпечити сталий розвиток цих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом тема інвестиційної діяльності агропромислових підприємств привертає значну увагу дослідників, оскільки інвестиції відіграють ключову роль у розвитку аграрного сектору, особливо в умовах економічних і соціальних викликів. Зокрема, цій проблематиці присвятили свої дослідження Варченко О. [10], Гудзь О. [8], Кучеренко Ю. [2], Однорог М. [5], Свиноус І. [10], Тітенко З. М. [8], Ткаченко К. [10], Томілін О. [9], Ведмідь М. [9] та інші. Автори наголошують на важливості залучення інвестицій для модернізації агропромислових підприємств та підвищення їхньої конкурентоспроможності. В той же час Білоус С. [1], Новотний С. [1] та Нечипорук О. [4] акцентують увагу на проблематиці залучення інвестицій в агропромисловий комплекс в умовах воєнного стану.

Попри значний обсяг досліджень у сфері інвестиційної діяльності агропромислових підприємств, варто зазначити, що недостатньо вивчені аспекти інвестиційного забезпечення підприємств в умовах воєнної та постконфліктної економіки. Зокрема, існує потреба у більш глибокому аналізі механізмів адаптації агропромислових підприємств до нових умов ринку та інвестиційного середовища, що зазнає змін після військових дій.

Таким чином, аналіз останніх досліджень свідчить про актуальність теми особливостей інвестиційної діяльності агропромислових підприємств, однак є ще низка питань, які потребують подальшого вивчення, особливо в контексті повоєнного відновлення економіки та реінтеграції агропромислового сектору в глобальні інвестиційні процеси.

Постановка завдання. Метою дослідження є всебічний аналіз особливостей інвестиційної діяльності агропромислових підприємств та розробка рекомендацій щодо підвищення її ефективності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні підприємства, які зайняті виробництвом аграрної продукції систематично мають фінансові проблеми. Їх розвиток потребує постійного підвищення ефективності виробничої та реалізаційної діяльності, що вимагає впровадження новітніх технологій, заснованих на досягненнях науково-технічного прогресу, залучення інвестицій та впровадження нових фінансових інструментів за рахунок якісно сформованої інвестиційної стратегії та її реалізації.

Такий капіталомісткий сектор, яким є агропромисловий комплекс «не може здійснювати свою діяльність без високих темпів і значних масштабів накопичення капіталу» [5, с. 110]. У зв'язку з цим проблема залучення інвестицій стає ключовою для аграрної економіки не тільки на найближчі роки, а й на перспективу. Також, варто відзначити, що «від рівня інвестиційних можливостей та загальної інвестиційної привабливості галузі значною мірою залежить у цілому подальший ефективний розвиток аграрного сектору економіки України» [9]. При тому, що активна інвестиційна діяльність агропромислових підприємств, як показує світовий і вітчизняний досвід є запорукою не лише сприяння виведенню аграрного сектору з криз, але й є одним із ключових факторів, який формує подальший розвиток цієї галузі.

Дослідження підтверджують, що важливими цілями інвестування з фінансово-економічної та соціальної точок зору є отримання прибутку, збереження та примноження капіталу, а також досягнення соціального ефекту. Що ж стосується агропромислового комплексу, то крім вищенаведених, доцільно розглядати і специфічні цілі інвестування, зокрема, «відтворення родючості земель, забезпечення функціонування біологічних організмів, соціальний захист та забезпечення нормальних умов життя сільського населення» [2, с. 83].

Виробничі підприємства, особливо задіяні в агропромисловому секторі, як правило, потребують значних капіталовкладень для модернізації обладнання, впровадження нових технологій, розширення потужностей та підвищення ефектив-

ності виробничих процесів. Ефективні інвестиції у виробництво дозволяють забезпечити його стійкий розвиток, підвищити конкурентоспроможність на ринку та збільшити рівень рентабельності.

Отже, для забезпечення стабільного функціонування та розвитку агропромислового підприємства повинні здійснювати ефективну інвестиційну діяльність. Об'єктами аграрних інвестицій є «різні види новоствореного чи модернізованого майна, що перебуває у приватній, державній, комунальній, чи інших формах власності» [3, с. 192], а до суб'єктів аграрної інвестиційної діяльності відносять «інвесторів, замовників, підрядників, користувачів об'єктів капіталовкладень тощо» [3, с. 192]. При тому інвестори, до яких відносять фізичних та юридичних осіб, іноземних суб'єктів підприємницької діяльності, державні органи або органи місцевого самоврядування, замовників, яких уповноважено реалізувати інвестиційні проекти здійснюють капіталовкладення із використанням як власних так і залучених фінансових ресурсів.

Витрати, пов'язані з інвестиційною діяльністю агропромислових підприємств, потребують певного джерела фінансування. Виділяють зовнішнє та внутрішнє фінансування, зокрема, при зовнішньому фінансуванні джерелом капіталу є навколишнє середовище, тоді як при внутрішньому використовуються кошти, зібрані з ресурсів компанії. Зовнішнє фінансування включає банківські та інші кредити, позики, дотації, лізинг, факторинг, іноземні інвестиції тощо. Внутрішнє фінансування, у свою чергу, базується на всіх фінансових ресурсах, отриманих від різних видів діяльності компанії, таких як нерозподілений прибуток, списання амортизації, продаж непотрібних активів тощо.

Враховуючи унікальні характеристики сільськогосподарського сектора, до яких відносять: сезонність виробництва, нестабільність ринків аграрної продукції та чинники навколишнього середовища, інвестиційні рішення повинні керуватися конкретними принципами, які враховують та вирішують ці проблеми.

Інвестиційні рішення в агропромислових підприємствах повинні узгоджуватися з їх довгостроковими стратегічними цілями, що передбачає комплексне планування та розробку інвестиційної стратегії, яка підтримує стаке зростання. Стратегічне планування гарантує, що інвестиції здійснюються в сферах, які посилюють потенціал підприємства, зокрема забезпечують модернізацію обладнання, розширення виробничих потужностей або диверсифікацію продуктів. Узгодження інвестицій та стратегічних цілей гарантує ефективне та результативне використання ресурсів, сприяючи загальній стійкості бізнесу.

Агропромисловий сектор національної економіки функціонує у середовищі, що характеризується високою невизначеністю та ризиком. Це насамперед пов'язано з тим, що «він є сферою діяльності, на успішність якої значною мірою впливають різноманітні погодні та кліматичні фактори, дію яких у багатьох випадках контролювати не можливо» [7, с. 25]. Тому ефективне управління ризиками, в тому числі їх виявлення, оцінка та пом'якшення потенційних ризиків є базовим принципом інвестиційної діяльності агропромислових підприємств. Диверсифікація інвестицій, механізми страхування та використання передових технологій для прогнозування погоди та боротьби зі шкідниками – це окремі елементи стратегії, які можна використовувати для управління ризиками.

До сьогодні сформовано чимало підходів до класифікації особливостей аграрного виробництва. Так з позиції забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств С.М. Онисько і В.В. Бойко пропонують враховувати п'ять груп галузевих особливостей, зокрема, інституційні, економічні, технологічні, соціальні та етнічні [6, с. 24–25]. Усі ці групи мають свій вплив на діяльність агропромислових підприємств та потребують ретельного аналізу для формування ефективних стратегій управління та розвитку.

Інвестиційна діяльність в агропромислових підприємствах має ряд унікальних особливостей, які суттєво впливають на процес прийняття рішень та ефективність вкладених коштів. Проте, варто врахувати, що ці особливості матимуть певні відмінності для різних за розмірами господарюючих суб'єктів. Так, до прикладу для дрібних товаровиробників (особистих селянських або фермерських господарств) характерною є значна конкуренція, тим паче вони зазвичай виробляють незначні обсяги типової продукції, яка має незначні якісні відмінності. Тому такий тип аграрних підприємств залежать від переробників. З іншої сторони частково монопольне становище щодо агропромислових підприємств є підприємства, які постачають сільськогосподарську техніку та обладнання, мінеральні добрива, засоби захисту тварин і рослин тощо. Це має вплив на інвестиційний процес, оскільки до певного часу були «більш привабливими для інвесторів підприємства з виробництва матеріально-технічних ресурсів та переробні підприємства» [10, с. 18]. Отже, важливим інструментом регулювання інвестиційної діяльності в сільськогосподарському секторі є забезпечення паритетності цін.

Варто також розглянути загальні особливості інвестиційної діяльності які характерні для усіх типів агропромислових підприємств. Насамперед відзначимо, що однією з найбільш характерних

рис є сезонність виробництва. Сільськогосподарська діяльність за своєю суттю пов'язана з природними циклами, а це означає, що віддача від інвестицій часто реалізується протягом більш тривалих періодів порівняно з іншими галузями. Ця сезонність вимагає ретельного планування та визначення часу інвестицій, щоб узгодити графіки посіву та збору врожаю. До прикладу, інвестиції в нові сорти сільськогосподарських культур або сучасну сільськогосподарську техніку повинні враховувати відповідний сезон для впровадження, щоб максимізувати продуктивність і віддачу.

Ще однією особливістю сільськогосподарського виробництва, яка стримує інвестиції в цю галузь, є низький рівень диверсифікації продукції. А враховуючи, що однією із характеристик інвестиційного процесу є можливість диверсифікації виробництва, тому ця властивість сільськогосподарського виробництва є стримуючим фактором.

При цьому варто врахувати, що «еластичність попиту на більшість продуктів харчування за ціною, доходом споживача, інфляцією та іншими факторами нижча, ніж еластичність попиту на промислові товари чи різні послуги, оскільки споживачі завжди купують продовольство, а тому попит на агропродовольчу продукцію, в яку вкладаються кошти, буде постійним» [10, с. 19]. Тому за нинішніх умов, коли на глобальному рівні під впливом різних чинників зростає попит на продовольство, а отже відбувається значне подорожчання сільськогосподарської продукції, попри збільшення обсягів її виробництва спостерігається підвищення інвестиційної привабливості.

Територіальна розпорошеність аграрного виробництва визначає ще одну особливість інвестування, зокрема, залежність інвестиційних рішень від наявності виробничої та соціальної

інфраструктури. Ефективність інвестицій у цю сферу значно мірою залежить від витрат на транспортування, реалізацію, зберігання продукції. Інвестиції у виробництво сільськогосподарської продукції, особливо тієї, що швидко псується, є ризикованими, тому важливу роль відіграє наявність системи логістики та торгової мережі.

Сільськогосподарські підприємства працюють у складній нормативно-правовій базі, яка регулює землекористування, охорону навколишнього середовища, безпеку харчових продуктів і торговельну політику. Інвестиції мають відповідати чинним правилам, які можуть суттєво відрізнятися у різних країнах. Орієнтування у цьому нормативному середовищі вимагає ретельного планування, а іноді й додаткових інвестицій для відповідності діючим стандартам. Високий рівень аграрних ризиків та слабка законодавча база захисту від них є суттєвою перешкодою для стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств вимагають індивідуального підходу, який враховує унікальні виклики та можливості галузі. Сезонність, нестабільність ринку, фактори навколишнього середовища, технологічний прогрес, дотримання нормативних вимог, доступ до фінансування та людський капітал є критичними компонентами, які впливають на інвестиційні рішення. Розуміючи та враховуючи ці особливості, агропромислові підприємства можуть здійснювати стратегічні інвестиції, які підвищують їх стійкість, продуктивність і сталість, забезпечуючи довгостроковий успіх у динамічній і часто важкопрогнозованій галузі національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Білоус С.П., Новотний С.В. Проблеми інвестування регіонального АПК в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-49>
2. Кучеренко Ю.А. Особливості інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 82–86.
3. Майовець Є.Й. Теорія аграрних відносин: навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 276.
4. Нечипорук О.В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6>
5. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2015. Вип. 126. С. 108–115. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2823/2531>
6. Онисько С.М., Бойко В.В. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 170 с.
7. Прокопчук О.Т. Специфіка ризиків та управління ними у сільському господарстві. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2019. № (24). С. 24–41.
8. Тітенко З.М., Гудзь О.В. Особливості інвестиційної діяльності аграрних підприємств. DOI: <http://doi.org/10.31548/bioeconomy2019.01.128>
9. Томлін О., Ведмідь М. Особливості інвестиційного забезпечення аграрного сектору економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. № (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-31>
10. Varchenko O., Tkachenko K., Svytnous N., & Verniuk N. Features of investment activity of agricultural enterprises under the conditions of uncertainty. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Ч. 2 (101). С. 16–30.

References:

1. Bilous S. P., Novotnyj S. V. (2023) Problemy investuvannya regionalnogo APK v umovax voyennogo chasu [Problems of investment in the regional agricultural industry in wartime conditions]. *Economy and society*, issue 48. (in Ukrainian)
2. Kucherenko Yu. A. (2018) Osoblyvosti investycijnoyi diyalnosti silskogospodarskyx pidpryyemstv [Peculiarities of investment activity of agricultural enterprises]. *Investments: practice and experience*, no. 7, pp. 82–86. (in Ukrainian)
3. Majovecz Ye. J. (2005) Teoriya agrarnyx vidnosyn. [Theory of agrarian relations: teaching. Manual]. Kyiv: Center of educational literature, 276 p. (in Ukrainian)
4. Nechyporuk O. V. (2023) Problema zaluchennya inozemnyx investycij v Ukrajini pid chas vijny [The problem of attracting foreign investments in Ukraine during the war]. *Economy and society*, issue 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-6> (in Ukrainian)
5. Odnorog M. A. (2015) Osoblyvosti investycijnoyi diyalnosti v agrarnomu sektori [Peculiarities of investment activity in the agricultural sector]. *Actual problems of international relations*, vol. 126, pp. 108–115. (in Ukrainian)
6. Onysko S. M., Bojko V. V. (2013) Ekonomichna bezpeka silskogospodarskyx pidpryyemstv: teoriya, metodyka, praktyka [Economic security of agricultural enterprises: theory, methodology, practice: monograph]. Lviv: Liga-Press, 170 p. (in Ukrainian)
7. Prokopchuk O. T. (2019) Specyfika ryzykiv ta upravlinnya nymy u silskomu gospodarstvi [Specificity of risks and their management in agriculture]. *Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture*, no. (24), pp. 24–41. (in Ukrainian)
8. Titenko Z. M., Gudz O. V. Osoblyvosti investycijnoyi diyalnosti agrarnyx pidpryyemstv [Peculiarities of investment activity of agrarian enterprises]. DOI: <http://doi.org/10.31548/bioeconomy2019.01.128> (in Ukrainian)
9. Tomilin O., Vedmid M. (2022) Osoblyvosti investycijnogo zabezpechennya agrarnogo sektoru ekonomiky [Peculiarities of investment provision of the agrarian sector of the economy]. *Economy and society*, no. (45). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-31> (in Ukrainian)
10. Varchenko O., Tkachenko K., Svyynous N., & Verniuk N. (2022) Features of investment activity of agricultural enterprises under the conditions of uncertainty. *Collection of scientific works of the Uman National University of Horticulture*, part 2 (101), pp. 16–30. (in Ukrainian)

E-mail: zakharovds@online.ua, conductor.kh@gmail.com, tramcar.kh@gmail.com